

A Kossuth utca 15. sz. ház és Kontsek Géza kereskedésének története

Harangi Attila

építészmérnök

Építészként évek óta kutatom és dokumentálom Debrecen épületeit. 2020-ban a MúzeumDigitár online gyűjteményben számos archív felvételt találtam a Kossuth utca 15. számú házról, többek között Kontsek Géza fűszerkereskedésének a kirakatáról, illetve az 1944-ben rommá vált épületről.¹ Ezeket a fotókat még sosem láttam azelőtt, ráadásul a ház mai homlokzata teljesen más képet mutat, ezért megpróbáltam összekötni a szálakat a ház történetéről. Az archív fotókat 2020 májusában megosztottam a Debrecen házai facebook oldalamon, ahol Kontsek Géza ükunokája, Tornai Ildikó mesélt a családjá történetéről, illetve elmondta, hogy Kontsek Géza unokája, Kontsek Ildikó ma is a házban lakik.² Puztai Lőrinc rendező-operatőrrel ezért elindítottuk a Debreceni kereskedőcsaládok és házaik című filmsorozatunkat. A kisfilmek koncepciója arra épült, hogy azokat az egykori jelentős kereskedőcsaládokat mutassuk be, akiknek a házuk még ma is megvan, illetve a leszármazottak még mai napig a házban vagy a városban élnek, így kivételes módon ők maguk mesélhetik el a történetüket. Az első részt 2022-ben készítettük el a Kossuth utca 15. számú házról és Kontsek Géza fűszerkereskedéséről. 2022. augusztus 1-én a házban Kontsek Géza dédunokájával, dr. Tornai Istvánnal készítettünk interjút. A Debreceni kereskedőcsaládok és házaik (1.) – KONTSEK című filmünket 2022. november 11-én mutattuk be az Apolló Moziban egy pódiumbeszélgetés keretében,³ majd az interneten bárki számára elérhetővé tettük.⁴ Azóta a sorozatot a Kossuth utca 7–9. Várady-Szabó–Kardos-házzal és a Piac utca 57. Kaszanyitzky-házzal folytattuk, az interjút 2023 augusztusában készítettük el, a filmek bemutatását év végére tervezzük. Jelen írásomban a Kontsek-ház történetéhez készített levéltári kutatásaimat szeretném részletezni.

¹ https://hu.museum-digital.org/objects?ort_id=39204 Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

² <https://www.facebook.com/debrecezhazai/posts/pfbid0Exn368HSKxSB49W14aYSUQr ehUdn7g3rXvQmaQbBUNGcPsyX1vEFCyQGFCwivdREI> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

³ <https://www.debrecezhazai.hu/blog/film-keszult-a-kossuth-15-kontsek-hazrol>

⁴ https://youtu.be/osroa8ybX_Q Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

A film a Méliusz Juhász Péter Könyvtár, a Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Ipar-kamara és a Hajdú-Bihar Megyei Építész Kamara anyagi támogatásából valósult meg.

A Kossuth utca 15. számú ház napjainkban. Az egyemeletes ház földszintjén ma is egy üzlet működik, az emeleten pedig lakások vannak⁵

A Kossuth utca 15. számú ingatlan története 1881-ig, a Lukácsi-Zsebők-Csiffy-ház

A mai Kossuth utca 15. számú⁶ ingatlan legrégebbi tulajdonosait Zoltai Lajos Helyrajztörténet című munkájából ismerjük. 1598-ban Nagy Dénes özvegye, 1641-ben Ócsödi Nagy István, 1646-ban Botos Pálné Nagy Anna, 1663-ban Szekeres Tamás, 1672-ben Szilágyi Mihály, 1683-ban Munkácsi Istvánné, 1705-ben Dávid Mihály, 1747-ben Dávid Mihályné Szilágyi Judit volt az ingatlan tulajdonosa. 1756-tól Dávid István mézes tulajdonában pedig már egy kőház (téglából készült ház) állt a telken.⁷

Már az 1760-as években készült várostérképen is egy zárt sorú házat ábrázoltak a Cegléd utca 96. szám alatt.⁸ 1771-ben Lukácsi József tartománybiztos (Commissarius Provincialis),⁹ majd 1810-ben már Lukácsi József örökösei voltak az ingatlan tulajdonosai. 1817-ben Lukácsi Ferenc táblabíró és Lukácsi Erzsébet átengedték a 102. számú házukat öccsüknek, Lukácsi András szenátornak, akit még 1830-ban is a ház tulajdonosaként jegyeztek.¹⁰ Az 1822-ben ké-

⁵ A szerző saját felvétele. 2020. 08. 02.

⁶ 1845-től 1897-ig Nagy Cegléd utca 2155. szám volt az ingatlan címe, 1898-tól pedig a mai Kossuth utca 15. szám.

⁷ Zoltai Lajos: Helyrajztörténet, kézirat. Déri Múzeum gyűjteménye, Történeti Tár

⁸ HU MNL HBML XV.1.a. DvT. 34. 1771–1773-ban gróf Forgách Miklós királyi biztos által vezetett birtokrendezéshez készített Debrecen térképe

⁹ Bartal Antal: A magyarországi latinság szótára. Budapest, 1901., 148.

¹⁰ Zoltai Lajos: Helyrajztörténet, kézirat. Déri Múzeum gyűjteménye, Történeti Tár

szült várostérképen változatlan állapotban egy zártosrú házat ábrázoltak a telken.¹¹

1845-ben a Cegléd utcai kerület első tizedében a 102. szám alatt álló ház tulajdonosa dr. Zsebők József orvos volt.¹² Zoltai Lajos már 1840-ben Sebők József orvost jegyzi tulajdonosként, 1850-ben pedig Sebők Józsefné tulajdonában már egy emeletes házat említ a telken.¹³ Zsebők József 1832-től haláláig, 1848-ig volt a város tiszti orvosa.¹⁴ Az 1850-es népszámlálás szerint az akkoriban 3 lakásból álló ház tulajdonosa Zsebők Mária volt. Az első lakásban Zsebők Mária (1801) lakott J. József (1826) mostohafiával, Zsebők Mária (1832) és Zsebők Anna (1836) lányaival, valamint édesanyjával, Papanek Juliannával (1778). A második lakásban Gyöngyösi Sándor (1804) városi katona lakott feleségével és fiával. A harmadik lakásban Ónady Ferenc (1816) esztergályos lakott feleségével és négy gyermekükkel.¹⁵

1854-ben Csiffy László vette meg a házat Zsebők József örököseitől.¹⁶ Az 1872-ben készített kataszteri térképen szintén egy zártosrú házat ábrázoltak, az utcafronton széles középrizalittal, Csiffy László tulajdonában.¹⁷ Csiffy Csiffy László (1814–1873) 1814. januárban született Berettyóújfaluban, a szülei Csiffy Péter és Uray Mária voltak. Bihar megyei esküdt, majd Bihar-, Szabolcs- és Bereg megyék táblabírája, 1861 és 1864 között az Ér-Berettyó szabályozási társulat elnöke volt. A Csiffy család utolsó férfi tagjaként halt meg 1873. február 11-én 58 évesen, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Abapusztán temették el.¹⁸

¹¹ HU MNL HBML DvT. 478. Kováts György: Nemes Szabad Királyi Debreczen városának és környékének mostani regulázott formájában való rajzolatja

¹² HU MNL HBML IV. 1011/k. 204. d. 543/1845.

¹³ Zoltai Lajos: Helyrajztörténet, kézirat. Déri Múzeum gyűjteménye, Történeti Tár
Lásd még: HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d. A Rotschnek család iratai között találtam egy feljegyzést „Ezen Czegléd utca 2155. sz. ház” tulajdonosairól, amely kézirat szerint 1832-ben Zsebők József lett a ház.

¹⁴ Gyógyászat (XXII. évf., 33. sz.), 1882. 08. 12., 574.

¹⁵ HU MNL HBML IV.B. 1109/p. 33. k.

¹⁶ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d. A Rotschnek család iratai között talált „Ezen Czegléd utca 2155. sz. ház” tulajdonosairól írt feljegyzés szerint a még 1848 előtt elhalálozott Zsebők József örököseitől 1854-ben vette meg a házat Csiffy László és neje, Péchy Judit.

¹⁷ Habsburg Birodalom, Kataszteri térképek, Debrecen (HU MNL HBML XV.2. DvK. 1.)

<https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?layers=3%2C4&bbox=2407420.5187303983%2C6028727.474552402%2C2407874.0650036996%2C6028894.680551777> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

¹⁸ Váradi Szabó János: A csiffy Csiffy család. In: Fejérpataky László (szerk.): Turul. A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Közlönye. Bp.: Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, 1886., 188–189.

Felesége péchujfalusi Péchy Judit (1816–1897),¹⁹ két lányuk: Péchy Istvánné Csiffy Ida és Matkovics Istvánné Csiffy Katalin.

Az 1869–70-es népszerűírás szerint 1870. január 10-én a Cegléd utca 2155. számú ház tulajdonosa Csiffy László volt. A 4 lakásból álló házban 14 szoba volt, amelyekben az internátus 27 lakójával együtt összesen 50-en laktak. Az első lakás a földszinten volt, 4 szobából, 1 kamrából, 1 előszobából, 1 konyhából és pincéből állt. Tartozott hozzá félszer és istálló is, teheneket és sertést tartottak az udvarban. Csiffy László 53 éves földbirtokos, felesége Péchy Judit 50 éves, lányuk Csiffy Katalin 16 éves, továbbá 5 cseléd lakott velük a lakásban. A második lakás szintén a földszinten volt, 3 szobából, 1 kamrából és 1 konyhából állt, 1 üzlet és pince is tartozott hozzá. Dávidházy Imre (1826–1899) 43 éves könyvkötő és felesége, Dankó Mária 34 éves, valamint Budai Kriszta 42 éves, 3 könyvkötő segéd, 3 könyvkötő gyakornok és 1 cseléd lakott a lakásban.²⁰ A harmadik lakás is a földszinten volt, 1 szobából, 1 kamrából és 1 konyhából állt. Mike Ferenc 36 éves gőzmalmi munkássegéd lakott itt feleségével és 3 kisfiukkal. A negyedik lakás a földszinten és az emeleten volt, 6 szobából, 1 kamrából, 1 konyhából és pincéből állt. Zengey János (1816–1877)²¹ 53 éves zongoratanító

Lásd még: Csiffy László születési anyakönyvi kivonta. Berettyóújfalu, 1814. január, Csiffy Csiffy László gyászjelentése. Debrecen, 1873. 02. 11. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/385763#> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21., Dunka Sándor: Az Ér- és Berettyószabályozó társaságok története. In: Vízügyi Közlemények (LXX. évf., 1. füzet), 1989., 118.

¹⁹ Özv. csiffi Csiffy Lászlóné péchujfalusi Péchy Judit gyászjelentése. Pusztá-Aba, 1897. 08. 05.

<https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/385764#> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21., Lásd még: Pesti Hírlap (XIX. évf., 223. sz.), 1897. 08. 13., 5.

²⁰ Az 1869–70-es népszerűírás szerint Dávidházy Imre a Nagy Cegléd utca 2155. (15.) szám alatt lakott, de a Fűvészkert utca 1075. (9.) szám alatti ház volt a tulajdona ekkoriban. Dávidházy Imrét halálakor is Fűvészkert utca 9. szám alatti lakosként jegyezték 1899-ben. Lásd még: Dávidházy Imre halotti anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1899. 12. 07.; Petőfi és Dávidházy. In: Pesti Hírlap (XXI. évf., 341. sz.), 1899. 12. 09., 7.; Özv. Dávidházy Imréné Dankó Mária gyászjelentése. Debrecen, 1907. 07. 09.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Gyaszjelentések_DebreceniRefKollNagykonyvtar_a_CSO_DEAK/?pg=397&layout=s Letöltés időpontja: 2023. 08. 21., A debreceni híres Dávidházy könyvkötészeti műhely megszűnt. In: Magyarország (VII. évf., 41. sz.), 1926. 02. 20., 10.

²¹ Zengey János 1877. november 23-án halt meg 61 évesen, Cegléd utca 2567. szám alatti lakosként. Zengey János gyászjelentése. Debrecen, 1877. 11. 24. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/641950#> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21., Lásd még: „Halálozás. Debreczenben tegnapelőtt temették el nagy részvétellel Zengey Jánost, egyik debreczeni leánynevelőintézet társtulajdonosát. Az egyházi szertartást Hurly Károly prépost végezte. A megboldogult 61 éves korában szenderült jobblétre.” Ellenőr (510. sz.), 1877. 11. 28., 3.

és felesége, Druckwarth Johanna 57 éves nevelőnő, illetve Zengey Zsófia 46 éves, Zengey Emília 44 éves, Zengey Otília 35 éves, Zengey Gabriella 17 éves, Zengey Eugénia 14 éves, Zengey János (1857–1928)²² 12 éves, valamint Virchaut Luiz 23 éves genfi nevelősegéd lakott ebben a lakásban, továbbá 15 leány a 6–14 éves korosztályból, 1 dajka és 2 cseléd.²³ Zoltai Lajos is megjegyzi, hogy már „*az 1860-as években e házban volt Csengey János internátussal összekötött leánynevelő intézete.*”²⁴

A Rothschnek-ház (1881–1913)

Az adásvételi szerződés szerint 1881. február 9-én Rothschnek V. Emil vette meg a Nagy Cegléd utca 2155. számú házat a hozzá tartozó ondódi szántófölddel együtt özv. Csiffy Lászlóné Péchy Judittól 25000 forint vételáron.²⁵ Dr. Rothschnek V. Emil (1842–1906) gyógyszerész, felesége füredi Somogyi Róza (1852–1911), három gyermekük Dr. Rothschnek Jenő (1868–1937), Dr. Varga Emilné Rothschnek Olga és Bodnár Gézané Rothschnek Róza volt.

Debrecen második gyógyszerétárát, az Arany egyszarvúhoz címezve Zeininger Antal alapította 1772-ben, amely 1852-ig a mai Kossuth utca 6. szám alatt egykor álló házban működött a Sas utca sarkán. 1852-től pedig a Sas utca másik sarkán, a mai Kossuth utca 8. számú akkori emeletes házban működött a gyógyszerétár, a Kossuth utca 15. házzal szemben. Az Arany egyszarvúhoz patikát az alapítótól 1807-ben vásárolta meg Kaffka József, akinek a fiától, Kaffka Károlytól 1846-ban vette meg Rothschnek Károly (1806–1873). A Marosvásárhelyen született, Pesten diplomázott Rothschnek Károly 1837-ben Újfehértón nyitott gyógyszerétárát, ahol a fia, Emil született 1842-ben, majd az újfehértói patika eladása után költözött Debrecenbe 1846-ban. Rothschnek Károly 1866-ban adta át az Arany egyszarvúhoz gyógyszerétárát fiának, a Bécsben diplomázott Rothschnek V. Emilnek.²⁶ A gyógyszerétár vezetését Rothschnek V. Emil 1895-

²² Zengei Nepomuk János nyugalmazott pénzügyi tisztviselő 1928. június 13-án halt meg 71 évesen, Kossuth utca 3. szám alatti lakosként. Zengei Nepomuk János halotti anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1928. 06. 13. Lásd még: „*Zengei János, a debreceni Kaszinó örökifjú gavallér felügyelője, azelőtti könyvtárosa, hetvenegyedik életében meghalt. Zengei Nepomuk János több, mint harminc évet töltött a Kaszinó szolgálatában, a város egész úri társadalmának szeretett, kedves „Muki bácsi”-ja volt. A vidám öreg legény előzőleg a városi rendőrség tisztviselője volt, a szülei tartották fent még régen a híres Zengei-féle leánynevelő iskolát. (...)*” Magyarország (IX. évf., 134. sz.), 1928. 06. 15., 10.

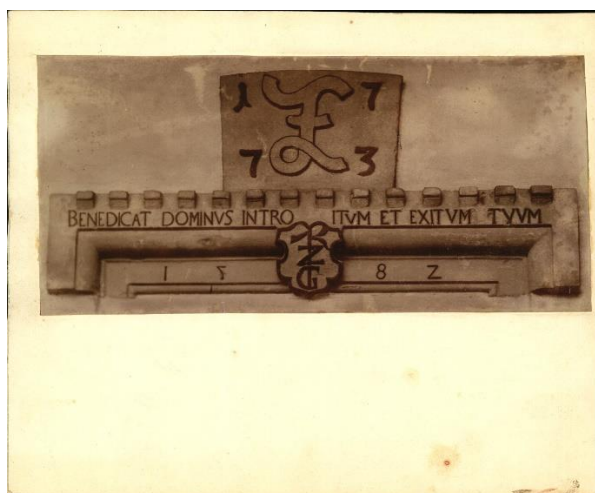
²³ HU MNL HBML IV.B. 1109/p. 100. d.

²⁴ Zoltai Lajos: Helyrajztörténet, kézirat. Déri Múzeum gyűjteménye, Történeti Tár

²⁵ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

²⁶ Dr. Halmai János: Gyógyszerétár az „Arany Egyszarvú”-hoz Debrecenben. In: Palla Ákos (szerk.): Az Országos Orvostörténeti Könyvtár közleményei 5. Bp., 1957., 175–192. Lásd még: Kivonat a dr. Róthschnek V. Emil: A Debrecen - Bihar megyei Gyógyszerész Testület és Gyógyszerétárai Története. Debrecen, 1882. című könyvből. Gyógy-

ben adta át fiának, Dr. Rothschnek Jenőnek. Az örökösök, Jenő, Olga és Róza 1904-ben Grósz Nagy Ferenc hajdúszoboszlói gyógyszerésznek bérbe adták, majd 1912-ben eladták neki az Arany egyszarvúhoz gyógyszertárat.²⁷

Rothschnek V. Emil 1905-ben készített adományleveléhez csatolt fényképfelvétel a Kossuth utca 15. számú házban befalazott emlékkövekről. Lent az Arany egyszarvúhoz gyógyszertár Kossuth utca 6. számú egykori épületéből származó ajtószemöldök 1782 évszámmal. Fent a Kossuth utca 15. ház korábbi kapujának záróköve 1773 évszámmal²⁸

Fennmaradt két emlékkő, amelyek különleges módon kötik össze az Arany egyszarvúhoz gyógyszertárat, Dr. Rothschnek V. Emilt, Kontsek Gézát és a Kossuth utca 15. házat.²⁹ Az egykori Kossuth utca 6. szám alatt álló Arany egyszarvúhoz

szertár „Az arany egyszarvúhoz” Debrecenben. 121–124. Róthschnek Károly 1806–1873. 178–179. HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d., Benkő Ferenc: Debrecen gyógyszertárai a XVIII. században. In: A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1976. Debrecen, 1977., 89–109.

²⁷ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

²⁸ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

²⁹ „Eredetije ezen faragott kő ajtószemöldöknek, melyről ezen fényképfelvétel készült, a Cegléd utca 3. szám alatt levő 1772-ben Zeininger Antal által felállítatott „Arany Egyszarvú” című gyógyszertár utcai bejáró ajtajának kőrámája szemöldökét képezte az itt látható bevéselt latin mondattal; közepén pedig medalion alakban a készítő akkori tulajdonos Zeininger neve látszik egyenként összefont betűkből. A bevéselt évszámból ítélve úgy látszik, ez 10 évvel később készült, mint a gyógyszertár felállítatott.

Midőn az 1870-es években a régi gyógyszertár helyén lévő Debreceni István gőzmalom irodáját újból modernebben átalakították, a régi ajtófél is kilöketett – én azonban ma-

gyógyszertárból egy 1782 évszám³⁰ feliratú faragott kő ajtószemöldök gerendát az 1870-es években mentett meg Rothschnek V. Emil, aki 1890-ben, a Kossuth utca 15. számú házának újraépítésekor az udvari pincelejáró ajtaja fölé befalaztatta emlékül. Az ajtószemöldök fölé pedig a Kossuth utca 15. ház korábbi kapujának zárókövét helyezte, amelyen az 1773 évszám és az akkori tulajdonos, Lukácsi József monogramja olvasható. A két emlékkövet Rothschnek V. Emil 1905-ben hagyományozta a városi múzeumra, abban az esetben, ha a házat átépítenék a jövőben. Kontsek Géza teljesítette a ház előző tulajdonosának a kérését, az emlékköveket ma a Déri Múzeum őrzi.

Rothschnek V. Emil 1882. szeptember 18-án kapott engedélyt a Városi Tanácstól a Cegléd utca 2155. számú házának udvarán egy téglafalú, cserép tetejű, féleresztes szín (félszer) építésére.³¹

Rothschnek V. Emil 1884. március 17-én kért építési engedélyt a Cegléd utca 2155. számú házána, hogy Tóth Béla (1856–1898)³² építész tervei alapján az udvarban lévő földszintes kis épületre a meglévő fedélszék felhasználásával egy emeletet építhessen. Az építkezésre a Városi tanács 1884. április 10-én adott építési engedélyt. A Rothschnek család iratai között az építkezésről kettő, Tóth Béla építész által készített tervrajz maradt fenn.³³ Rothschnek V. Emil 1884.

gamnak kértem, s több éven át tartogattam, míg végre 1890-ben jobb hely hiányában (Cegléd utca 2155.) Kossuth utca 15. számú házam újraépítése alkalmával az udvarban pincelejáró ajtó feletti falba kegyeletből elhelyeztettem, hol most is van, honnan ezen fénykép másolatot készítettem, érdekes emlékül az utókor számára.

A középén felette lévő ék az alattival semmi összefüggésben nincs, minthogy az a (Cegléd utca 2155.) Kossuth utca 15. számú ház régi nagy ívezetű kapujának kőrájája tetején középén zárókövet képezte az akkori tulajdonos monogramjával. A középén levő összefont betűk közül lévő számok az évet jelzik.

Ezen ház újraépítésénél kegyeletből együvé helyeztettem el a falba. Ha valaha új építkezések esetén ezek innen kiszorulnának, nem elhanyagolt útján juttatandók pusztulásra, hanem a most már létrejött Debrecen Városi Múzeumnak adandók, ezen felvilágosító magyarázat kíséretében.” Debrecen, 1905. július 20. Dr. Rothschnek V. Emil, HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

³⁰ Az évszámot egyes forrásokban 1582-nek olvasták, ebben az esetben nem tisztázott az ajtószemöldök kő eredete.

³¹ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

³² Tóth Béla gyászjelentése. Debrecen, 1898. 07. 26.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Gyaszjelentések_DebreceniRefKollNagykonyvtar_a_TIM_TOCHK/?pg=208&layout=s Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

³³ Az egyik tervrajzot 1884. március 16-án keltezték, az udvarban található földszintes épületre egy emelet készítéséről. Egy földszinti alaprajzon, egy emeleti alaprajzon és egy keresztmetszeten láthatjuk, hogy az épület nincs alapincézve, a meglévő egy nagyszobából és egy kishobából álló földszintes lakást egy kishobával és egy csigalépcsővel bővítették. Az emeleten egy nagyobb és két kisebb szobát, illetve két wc helyiséget alakítottak ki egy kültéri folyosóra felfűzve. Poroszsüveg födémét és kétállószerű nyereg-

április és augusztus között a Cegléd utca 2155. számú házában 7 lakásban és az udvaron írt össze építkezési kiadásokat, továbbá a gázvilágítás bevezetését, összesen 5320 forint összegben.³⁴ Rothschnek V. Emil 1884. május 20-án jelentette be az építkezés befejezését. A Városi Tanács 1885. január 8-án vizsgálta felül az új építkezést és adott „beköltözködhetségi engedélyt”, mai kifejezéssel használatbavételi engedélyt. A végzésben rögzítették, hogy a vizsgálat során 3 szoba, 1 előszoba és 2 konyha egészen újonnan, 2 szoba, 1 előszoba és 1 konyha csaknem egészen újból lett felépítve.³⁵

Az építkezés során az alapfalba a téglák közé 3 méter mélyen egy időkapuszulát is elhelyeztek, egy 6 cm átmérőjű és 43 cm magas, parafadugóval lezárt üveghengerben (cylinder). A családi iratok között az időkapuszula elhelyezésének részletes leírása mellett Rothschnek V. Emil írása is fennmaradt, amely olyan tökéletes és átfogó korrajzot ad a házról és a ház kapcsán, hogy a szöveg teljes egészét idézem.³⁶

„1884. év április hó 5-én iratott ez, és tetetett a mellékletekkel együtt ezen helyre a fal alapjába.

Ezen ház és telek a debreczeni telekkönyvbe 2925 jegy és szám 3126 hrsz. 7541 hsz. föld van bevezetve. Az utzát Czegléd utzának hívják, és a ház száma 2155, az épület egyemeletes az utzáról is, az emeleten 6 ablak, földszint pedig 4 boltajtó és egy kapu, a ház utzai szélessége 16 méter 60 centiméter, mélysége pedig a kerttel együtt körülbelül 95 méter.

Ezen egész telek, épületekkel együtt mai napon Dr. Rothschnek V. Emil gyógyszerész tulajdona (gyógyszertára szemben a Czegléd és Sas utzák szegletén 19. sz. alatt van, ugyanott lakása is családjával) és vele 1881. év február hó 10-én kelt szerződés értelmében. Dr. Medve Kálmán ügyvéd közbenjöttével, özv. Csiffy Lászlóné asszonytól 26400 ft. ó. é. azaz huszonhatezernégyszáz osztrák forintért, amikor az emelet csak 3 utcai, 2 udvari szoba, 1 konyha és 1 kamrából állott, azontúl pedig 12 méter hosszában egy földszintes épület folytattatott, ezen földszintes épület, tehát az, melyre most az építkezés egy emelet reá tétele által történik, ezen végső fal pedig az emeletet megbízólag alapjából újból rakatott a régi helyére.

A régi falból csak a keleti szomszéd felőli, és saját udvar felőli maradt meg, minthogy északról a régi emelet fala képezte az oldalát, mint most is.

tetőt készítettek. A másik tervrajz az udvarban készülő házmesteri lak terve 1884. március 29. keltezéssel. Egy keskeny, egyszoba konyhás, alapincézett, félnyeregvetős földszintes lakás pinceszinti és földszinti alaprajza és keresztmetszete.

³⁴ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d. Rothschnek V. Emil: Czegléd utca 2155., 1884. április, május, június, július, augusztus hónapokon át tett építkezések részletes jegyzéke.

³⁵ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

³⁶ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

Ezen pót lék épület, úgy alakítottatik át, hogy földszint 13 vas gerenda közzé boltoltatik téglával, az emeleten pedig ugyanannyi fa gerendára stukatúroztatik, úgy hogy az egész akár alant, akár fent egy egy nagy termet képezhet, akár pedig több szobára falak által elválasztható.

Mai napon szomszédok voltak: balról, kelet felől Simonffy Imre polgármester, jobbról, nyugat felől Kardos László vászonkereskedő, végből a kertre dél felől özv. Hegyi Mihályné ügyvéd, a két első szomszéd háza most egy egyemeletes, a harmadiké, kinek házába a Batthyány (volt Harminczados) utzáról van a bejárat, földszintes.

A fentebb leírt pót emeletet Tóth Béla fiatal építész készített 3000 f. azaz három ezer forintért, kiegyezve, mindennel elkészítve.

Lakók voltak mai napon a házban:

1. Az egész régi utzai emeleten: Dr. Balkányi Miklós ügyvéd

2. Az első boltban: Martinyi Lajos fodrász 1 ajtóval

3. A második boltban, mely 2 ablak és 1 ajtóval bír: Unger Benjámín és fia vászonkereskedő

4. Ezen pótépület régi földszintjén: özv. Juhász Imréné női ruha varró (ki az építkezés alatt 2 hónapra kiköltözött)

5. Az udvar és kert közötti keresztépületben Sajó György ügyvéd

Családom áll:

Dr. Rothschnek V. Emil szül. Újfehértón 1842. február 9., gyógyszerési oklevelet nyert Bécsben 1863. június, egy évre reá ugyanott a tudori oklevelet.

Nóm: Somogyi Róza (leánya Somogyi Károly volt Debrecen város főmérnöke és Lovassy Amáliának) szül. 1852. Debreczenben

Gyermekeim: Jenő szül. Debreczenben 1868. június 12-én, jelenleg a VI. gymnásium növendéke Melkben (Ausztriában) a Convictusban.

Olga: szül. Debreczenben 1875. szeptember 10-én, városi leánynevelde növendéke

Róza: szül. Debreczenben 1878. október 21-én

Írtam sajátkezűleg Debreczenben 1884. április 5. szombaton. Dr. Rothschnek V. Emil

Az ív hátulsó negyedik oldalára írva: Római pápa: XIII. Leo, Magyar Király s Osztrák Császár: I. Ferenc József, Magyar miniszterelnök: Tisza Kálmán.

Debreczenben Polgármester: Simonffy Imre, Főkapitány: Körner Adolf, Református püspök: Révész Imre, R. Katholikus prépost: Hurly Károly”³⁷

³⁷ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

Rothschnek V. Emil Kossuth utca 15. számú házának átalakításához Tóth Béla által 1890-ben készített homlokzati tervrajz³⁸

Rothschnek V. Emil 1890. április 10-én kért engedélyt a Cegléd utca 2155. számú egyemeletes házának átalakítására, amelyre 1890. május 8-án kapott építési engedélyt a Városi Tanácstól. A kérvény szerint az átalakítás a belső részekre vonatkozott, a fedélszék, az emelet padlószintje és a terven jelölt falak az eredeti helyükön maradtak. 1890. május 12-én Tóth Béla építész kérvényezte az engedélyezett és folyamatban lévő építkezés módosítását, miszerint az épületet 1 méterrel magasabbra építené, a fedélszék, ezáltal a falak is 1 méterrel magasabbra épülnének. A Városi Tanács 1890. június 2-án adott engedélyt a fennálló épület 1 méterrel magasabb építésére és az utcai homlokzat díszítésére.³⁹ Az építkezés Tóth Béla építész tervei alapján valósult meg. Az 1890. április 10-én kelt építési szerződés szerint Tóth Béla kivitelező „az általam vállalt munka tökéletes befejezése határidejéül 1890. évi május 1-től számítva 60 nap, azaz ugyan-ezen évi június 30. napja tűzetik ki – kivéve az emeleti új falak vakolását, mely utóbbi 1890. évi július 15-én bevakolva lesz (...)”⁴⁰ Az 1890. május 9-én kelt pótszerződés szerint a tetőzet, kapualj és boltpincék felemelésére vonatkozó többletmunkák miatt a munka 2 héttel később készül el, 1890. július 15. a határidő, a költségvetés teljes összege pedig 6200 forintra módosult. Az 1890. június 18-án kelt módosítás szerint az építkezés teljes összege 7659 forint volt. Az építkezés irataiból az átépítés mértéke is kirajzolódik. Például új lépcsőházat építettek, a kapualjat meghosszabbították egy szobával. Az emeleti szobáknál és

³⁸ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

³⁹ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

⁴⁰ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

a lépcsőháznál falak és boltozatok bontása majd újraépítése történt a magasítás miatt. A szárnyépület udvarfelőli falának lebontása, majd új fal készítése alaptól kezdve, boltozat készítése a régiék lebontásával. Rothschnek V. Emil a családjával 1890. november 30-án költözött be az új házukba.⁴¹

Az 1890-es építkezésről csak egyetlen tervrajz maradt fenn, az utcai homlokzat rajza. A kváderdíszítésű földszinten a középrizalitban egy hatalmas portált alakítottak ki, amely mögött ábrázolták a korábbi 3 boltajtót is. A keleti szélén szintén egy nagyméretű portált alakítottak ki, amely mögött látható egy korábbi boltajtó. A nyugati szélén a kapu mögött a korábbi alacsonyabb és valamivel szélesebb kaput is ábrázolták. Az emeleten 4 ablakot alakítottak ki, kettőt a középrizalitban, a két szélén pedig egy-egy ablakot. A fentebb idézett 1884-es leírásból tudjuk, hogy az emeleten korábban 6 ablak volt. A középső 2 új ablak szemöldökpárkányos és szalagkeretes kialakítású zárókó motívummal, a 2 új szélső ablak pedig aediculás rendszerben szemöldökpárkányos kialakítású. Az emeleten a középrizalitot 3 korinthuszi fejezetes pilaszter tagolja, a szélső mezőket pedig kvádermintás függőleges sávok keretezik. Díszes zárópárkány koronázza a házat. Az emeleten a középrizalitban egy kovácsoltvas korlátos erkélyt alakítottak ki. A korabeli, századfordulós képeslapok igazolják, hogy a tervrajz szerint épült meg a ház homlokzata 1890-ben.⁴²

Azért tartottam fontosnak részletezni az előzményeket a tulajdonosokkal és az építkezésekkel, mert a házat folyamatosan bővítették, átalakították az idők során. Rothschnek V. Emil 1890-ben egy meglévő egyemeletes házat építtetett át a telken. A költségvetésekből láthatjuk, hogy gyakorlatilag a főfalakig visszabontották a házat, majd főleg az 1 méteres magasítás miatt mindent újraépítettek. Az eredeti ház pincéje, szobái és kapuáthajtója is téglaboltozatos volt, amelyeket 1890-ben újraépítettek. Zoltai Lajos már az 1750-es években egy téglából épült házat említ a telken Dávid István tulajdonában, illetve már az első ismert térkép-

⁴¹ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

⁴² Debrecenben a Kossuth utcáról 1890 és 1913 között készült képeslapok

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1409995/?list=eyJxdWVyeSI6ImRIYnJlY2VuIGtvc3N1dGggdXRjYSIsImZpbHRlcnMiOnsiREFUQUJBU0UiOlsiUEhPVE8iLCJOT1NUQ0FSRCJdfX0>

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1334892/?list=eyJxdWVyeSI6ImRIYnJlY2VuIGtvc3N1dGggdXRjYSIsImZpbHRlcnMiOnsiREFUQUJBU0UiOlsiUEhPV E8iLCJOT1NUQ0FSRCJdfX0&img=0>

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1194906/?list=eyJxdWVyeSI6ImRIYnJlY2VuIGtvc3N1dGggdXRjYSIsImZpbHRlcnMiOnsiREFUQUJBU0UiOlsiUEhPV E8iLCJOT1NUQ0FSRCJdfX0>

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1409915/?list=eyJxdWVyeSI6ImRIYnJlY2VuIGtvc3N1dGggdXRjYSIsImZpbHRlcnMiOnsiREFUQUJBU0UiOlsiUEhPVE8iLCJOT1NUQ0FSRCJdfX0>

<https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/54214> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

ábrázoláson, az 1760-as években egy zártosú házat ábrázoltak a telken. 1850-ben pedig Zsebők Józsefné tulajdonában egy emeletes házat jegyeznek a telken. 1890-ben még a kapu záróköve az eredeti helyén volt Lukácsi József monogramjával és az 1773-as évszámmal, amelyet Rothschnek V. Emil emlékként megmentett. Tehát nem zárható ki, hogy az 1890-ben átépített ház, legalább részleteiben 1773-ban, vagy azelőtt épülhetett.

Rothschnek V. Emil 1906. október 10-én halt meg 64 évesen Kossuth utca 15. szám alatti lakosként.⁴³ Felesége, füredi Somogyi Róza szintén ezen a lakcímen, 1911. július 22-én halt meg.⁴⁴

A Kossuth utca 15. házban működött 1890 és 1912 között a Dankó temetkezési vállalat. A céget 1890. november 18-án jegyezte be a Debreceni Törvényszék,⁴⁵ Dankó Mihály (1842–1905)⁴⁶ tulajdonában. Újsághirdetések alapján már 1890-ben, az alapításától kezdve a Cegléd utca 2155. házban működött a vállalat.⁴⁷ 1905-ben, Dankó Mihály halála után fia, pusztateleki Dankó Béla (1875–1910)⁴⁸ vitte tovább a temetkezési intézetet.⁴⁹ A Dankó család a Széchenyi utca 28. szám alatt lakott. 1912-től özv. Dankó Béláné Nagy Erzsébet és Ekli József vezették a vállalatot,⁵⁰ 1913-tól már a Kossuth utca 6. számú házban.⁵¹

⁴³ Dr. Rothschnek V. Emil gyászjelentése. Debrecen, 1906. 10. 10.

<https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/471850#> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁴⁴ Özv. dr. Rothschnek V. Emilné füredi Somogyi Róza gyászjelentése. Debrecen, 1911. 07. 22.

<https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/471852#> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁴⁵ Központi Értesítő (XV. évf. 103. sz.), 1890. 12. 11., 1306.

⁴⁶ Dankó Mihály gyászjelentése. Debrecen, 1905. 02. 04.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Gyaszjelentések_DebreceniRefKollNagykonyvtar_a_CSO_DEAK/?pg=326&layout=s Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁴⁷ Debrecen, 1890. 11. 27., 4.

⁴⁸ Pusztateleki Dankó Béla gyászjelentése. Debrecen, 1910. 10. 22.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Gyaszjelentések_DebreceniRefKollNagykonyvtar_a_CSO_DEAK/?pg=321&layout=s Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁴⁹ Központi Értesítő (XXX. évf., 91. sz.), 1905. 11. 12., 1726.

⁵⁰ 1912. január 12. Dankó M. utóda Dankó Béla, Főtelep Debrecen Kossuth u. 15. sz. E cég megszűnése bejegyeztetik., Központi Értesítő (XXXVII. évf., 8. sz.), 1912. 01. 28., 183.; 1912. január 16. Özv. Dankó Béláné és Társa Ekli József temetkezési intézete, Főtelep Debrecen Kossuth u. 15., Központi Értesítő (XXXVII. évf., 10. sz.), 1912. 02. 04., 227.

⁵¹ Debreczeni Képes Kalendárium, 1913.

A Gaszner–Kontsek fűszer- és magkereskedés

A Gaszner Károly és Kontsek Géza tulajdonosok idejéből fennmaradt iratok és hirdetések szerint a kereskedést 1782-ben alapították.⁵² A Kontsek család iratai között található egy kézirat, amely szerint Schmidt Péter bécsi kereskedő alapította a kereskedést a Kossuth (akkori Cegléd) utcán.⁵³

A kereskedésről pontos adatokat közöl maga Gaszner Károly (1826–1904) egy 1892. májusban keltezett írásában. *„Fűszer és magkereskedésemet, mely 1782. évben alapítottam s amelyet boldogult atyám 34, én pedig 43 évig vezettem: eladtam Kontsek Géza úrnak, ki azt saját neve alatt és számlájára tovább folytatni fogja.”*⁵⁴ Tehát Gaszner Károly 1849-től 1892-ig vezette a kereskedést, az édesapja, Gaszner Pál pedig 1815-től 1849-ig volt vezető.⁵⁵ Gaszner Károly

⁵² Az 1930-as évektől a korabeli dokumentumokban valamiért 1783 évszámot jelölték az alapítás évének.

⁵³ HU MNL HBML XIII. 50. A Kontsek család iratai, 1609–1949. Adatok a Schmidt, Gaszner, Kontsek-féle fűszeranyag, festék, magkereskedésről, kézirat. A hivatkozások és szerző nélküli részletes, három és fél oldalas gépelt kéziratban több olyan adatot közölnek, amelyek ellenőrzésre szorulnak. Például azt is megjegyzi, hogy Schmidt Péter eleinte Rickl József Antallal (1748–1812) vezette az üzletet, aki 1783-ban a Piac utcán nyitotta meg a Török Császárhoz címzett saját üzletét. Viszont Rickl József Antallal 1798-tól valóban volt egy közös vaskereskedésük, amely 1804-től Rickl–Schmidt néven működött. Komoróczy György: A reformkori Debrecen (A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár közleményei 6.). Debrecen, 1974., 111. A kézirat szerint Schmidt Péter 1793 körül vásárolta meg a mai Kossuth utca 11. szám alatti ingatlan üzlete számára. Azonban Zoltai Lajos Helyrajztörténet című munkája szerint a mai Kossuth utca 11. számú ingatlan tulajdonosa csak 1813-tól volt Schmidt Péter kalmár, majd 1820 és 1830-ban Agrikola Pál kalmár, 1840-től pedig Gaszner Pál fűszeres.

⁵⁴ HU MNL HBML XIII. 50.

⁵⁵ HU MNL HBML XIII. 50. Adatok a Schmidt, Gaszner, Kontsek-féle fűszeranyag, festék, magkereskedésről, kézirat. A kereskedés történetéről szóló ismeretlen eredetű kézirat szerint Schmidt Péter 1803-tól egyedül vezette az üzletet, majd 1811-ben érkezett az üzletbe Győrből nagyhöflányi Gaszner Pál (?–1849) segédnek, aki 1817-től már az üzlettársa volt. Schmidt 1820 körül meghalt, az özvegye, a bécsi Ochs Anna 1823-ban újrَاهázasodott, majd 1825-ben Bécsbe költöztek. *„1835. július 15-én Bécsben kelt szerződéssel az egész üzletet Gaszner Pál veszi át.”* A ház az özvegy tulajdonában maradt, Gaszner Pál pedig bérelte. Gaszner Pál Bécsben 1825. június 5-én feleségül vette Schmidt Péter özvegyének nevelt rokon lányát, Aiben Annát, akivel 5 gyermekük született, köztük Károly 1826-ban. Ekkoriban a Gaszner üzlet látta el egész Kelet-Magyarországot Bécsből, Triesztből és Hamburgból érkező kávé- és fűszerárakkal. Ochs Anna 1832-ben történt, és Aiben Anna 1834-ben történt halála után Gaszner Pál örökölte a házat is. Gaszner Pál 1849. szeptember 26-án meghalt, így az akkor mindössze 24 éves kereskedő fia, Károly örökölte az üzletet. Gaszner Károly 1855-ben vette feleségül köpecsi Horváth József egyik lányát, akitől egy lánya született, de felesége 1862-ben meghalt. 1863-ban újrَاهázasodott Kornhoffer Amáliával, akitől három fia született, azonban

1892-ben eladta a kereskedését Kontsek Gézának, a Kossuth utca 11. (Nagy Cegléd utca 2153.) számú házat pedig Zádor Lajosnak, aki a régi ház helyére a ma is álló, „ZL” monogrammal díszített egyemeletes házat építtette 1893–1894-ben. Gaszner Károly 1904-ben halt meg 78 évesen Szent Anna utca 11. szám alatti lakosként.⁵⁶

Azt nem tudjuk, hogy az alapítás évében, 1782-ben melyik házban működött a kereskedés a Kossuth utcán, de a mai 11. számú ingatlan történetének ismertetése szorosan kapcsolódik hozzá. Zoltai Lajos kutatása alapján a Kossuth utca 11. számú ingatlan tulajdonosa 1771-ben özv. Vasas Mihályné, 1775-ben Vasas Gábor és Fodorné Vasas Mária, 1790-ben Seres István varga, 1800-ban Pfanseuids Sámuel kalmár, 1809-ben Joó József és Schön Róza, 1813-ban Schmidt Péter kalmár, 1820-ban és 1830-ban Agrikola Pál kalmár, 1840-ben Gaszner Pál (?–1849) fűszeres, 1850-ben Gaszner Pál örökösei, 1865-től Gaszner Károly (1826–1904) kereskedő, 1892 és 1913 között fenyéri Zádor Lajos (1847–1913) kereskedő, 1913 és 1929 között tasnádi Kardos László (1842–1929) kereskedő, 1940-bentasnádi Kardos Gyula volt.⁵⁷

Tehát jelenleg 1813-ig tudjuk visszavezetni, amikor már biztosan a mai Kossuth utca 11. számú ingatlanon működött a kereskedés. Kontsek Géza 1892-ben a Cegléd utca 2153. (Kossuth utca 11.) számú házban működő üzletet vette át Gaszner Károlytól. Kontsek Géza fűszerkereskedését 1892. május 17-én jegyezte be a Debreceni Törvényszék.⁵⁸ 1892 és 1901 között valószínűleg az eredeti helyén, a Kossuth utca 11. házban volt Kontsek Géza üzlete, kivéve 1893 és 1894 között, amíg Zádor Lajos felépíttette a mai 11. számú házat. 1901. november⁵⁹ és 1913 között a Kossuth utca 7. számú házban működött Kontsek Géza üzlete.

egyik gyermeke sem vette át az üzletet. „1892. május 1-én Kontsek Gézának eladja az üzletet; a házat 1893. táján Zádor Lajos és neje veszik meg, akik az ült régi ház helyén hatalmas saját lakást és modern bérházat építenek; az építés tartalma alatt a Kontsek üzlet egy ideiglenes helyiségben árusított.”

⁵⁶ Gaszner Károly gyászjelentése. Debrecen, 1904. 01. 17.

<https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/256123> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁵⁷ Zoltai Lajos: Helyrajztörténet, kézirat. Déri Múzeum gyűjteménye, Történeti Tár

⁵⁸ Központi Értesítő (XVII. évf., 45. sz.), 1892. 06. 05., 769.

⁵⁹ „Kontsek Géza fűszer-, csemege-, bor és magkereskedése Debreczen, Kossuth u. 7. Üzlethelyiségemet és raktárait 1901. November havában a szomszédomban épült Kardos-féle házba (Kardos és Bosznay közt) helyeztem át.” Debreczeni Képes Kalendáriom, 1902.

Kontsek Géza fűszerkereskedése az általa 1914-ben építtetett Kossuth utca 15. számú házban. Az Ecsedi István által az 1930-as években készített felvételeken a szecessziós utcafronti homlokzat és a földszinti üzlet belső képe látható.⁶⁰

Kontsek Géza és a Kossuth utca 15. számú ház

Dvoreci Kontsek Géza (1864–1953) nemesi családban született 1864-ben egy felvidéki településen, Léván.⁶¹ Szülei Kontsek Ignác (1824–1892)⁶² lévai kereskedő és Vaiglovits Mária (1840–1872)⁶³ voltak. A testvére, Kontsek Kornél (1867–1941) szintén kereskedő volt.⁶⁴ A Kontsek család történetéhez fontos forrás a Kontsek Géza és Kontsek Kornél nagykereskedők által a Magyar Királyi Belügyminiszterhez intézett kérelmük. Az 1925. október 18-án keltezett levélükben kérték a dvoreci nemesi előnevük használatát, amelynek jogosultságát eredeti és hiteles dokumentumokkal igazolták. A családjuk ősei a Turóc vármegyei Dvoreczről származnak, ahonnan Kontsek Mihály fia, Zsigmond 1725-ben, amikor nemesi bizonyítványt szerzett, Hont vármegyébe költözött. Zsigmond fia volt András, akinek a fia, István, Bát jegyzője volt, akinek a fia, Ignác volt

⁶⁰ Déri Múzeum Fotótára, 751, 868, Ecsedi István felvételei, 1930-as évek

Lásd még:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/VendeglatoKepeslap/1481752/?list=eyJxdWVyeSI6ICJkZWJyZWVlbiBrb3NzdXR0IHV0Y2EifQ> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁶¹ Kontsek Géza Rudolf születési anyakönyvi kivonata. Léva, 1864. 12. 10.

⁶² Kontsek Ignác hitelintézeti pénztárnok halotti anyakönyvi kivonata. Léva, 1892. 01. 20.

⁶³ Vaiglovits Mária halotti anyakönyvi kivonata. Léva, 1872. 01. 02.

⁶⁴ Kontsek Kornél 1895-ben érkezett Debrecenbe. Vászoni-, kézmű- és rövidárukereskedését 1901-ben jegyezte be a Debreceni Törvényszék. Divat nagykereskedése a Kossuth utca 1. szám alatt működött. 1901-ben vette feleségül Jánossy Gizellát. Kemény László (szerk.): Debrecen szabad királyi város és vidéke ipari és kereskedelmi díszalbuma. Debrecen, 1928.; Központi Értesítő (XXVI. évf., 82. sz.), 1901. 10. 13. 1650.; Kontsek Kornél gyászjelentése. Debrecen, 1941. 08. 02. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/200378#> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

Géza és Kornél nagyapja. Kontsek Ignácnak és Dovalen Franciskának 1824. október 14-én született meg a fiuk, Ignác a Lévához közeli Báton.⁶⁵ Kontsek Géza 1888-ban költözött Debrecenbe, ahol vezető pozíciót töltött be Huszár Károly kereskedésében, majd 1891-től Csanak József fűszerkereskedésében dolgozott.⁶⁶ 1892-ben megvásárolta Gaszner Károly fűszerkereskedését. Kontsek Géza 1893-ban⁶⁷ házasodott össze Jánossy Vilmával (1875–1943),⁶⁸ a Rozsnyón született Jánossy József kereskedő és Kálmán Franciska lányával. Négy felnőtt gyermekük: László, Béla, Sándor és Irén. Kontsek László (1894–1958)⁶⁹ kereskedő 1925-ben⁷⁰ házasodott össze Ertl Kornéliával (1904–1986), négy gyerekük: Ildikó (Dr. Tornai István édesanyja), Géza, Lilla és Imola. Kontsek Béla szülész főorvos (1895–1973)⁷¹ 1933-ban⁷² házasodott össze Baltazár Izabellával (1906–2004),⁷³ Baltazár Dezső püspök lányával, két gyermekük: Izabella és Melinda. Kontsek Sándor (1897–1962) kereskedő 1951-ben házasodott össze Budapesten Dr. Kajdacsy Magdolnával, majd Esztergomban halt meg 1962-ben.⁷⁴ Kontsek Irén (1901–1995)⁷⁵ 1926-ban házasodott össze dr. Ruz

⁶⁵ HU MNL HBML XIII. 50.

⁶⁶ HU MNL HBML XIII. 50. Huszár Károly ajánlólevele, 1891. 05. 06.; „*Atyja Ignác kereskedő volt, aki mindhárom fiát kereskedőnek nevelte, miután elvégeztette velük a lévai „kis gimnáziumot”, amely annak idején négy osztályból állott. Atyja 1878-ban tanulónak szerződött Woztruha György fűszer- és vaskereskedésébe Léván. Egy évet tölt első mesterénél, kitől, hogy a német nyelvet elsajátítsa, mint tanuló Trauer Gyula fűszer-, írószer- és papírkereskedésébe megy Selmechányára. Ez a főnöke szabadította fel 1882-ben. Trauernél marad még egy évig, mint segéd; majd Nyitrára kerül Vutzay Péterhez, ahol 1883 szeptemberig szolgál. Ekkor vonul be a katonasághoz három évre, mely idejét Esztergomban szolgálja le. Mikor innen szabadul és megkapja „obsit”-levelét, hazamegy Lévára és nagybátyjának Czirok Jánosnak üzletébe áll be.*” Kemény László (szerk.): Debrecen szabad királyi város és vidéke ipari és kereskedelmi díszalbuma. Debrecen, 1928.

⁶⁷ Kontsek Géza és Jánossy Vilma házassági anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1893. 08. 19.

⁶⁸ Kontsek Gézáné Jánossy Vilma halotti anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1943. 04. 04.; Dvoreci Kontsek Gézáné Jánossy Vilma gyászjelentése. Debrecen, 1943. 04. 04. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/200373> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁶⁹ Kontsek László születési anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1894. 08. 02.; Kontsek László halotti anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1958. 11. 17.

⁷⁰ Kontsek László és Ertl Kornélia házassági anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1925. 06. 19.

⁷¹ Dr. Kontsek Béla Rezső halotti anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1973. 02. 19.

⁷² Dr. dvoreci Kontsek Béla Rezső és Baltazár Izabella házassági anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1933. 06. 14.

⁷³ Hajdú-Bihari Napló (LXI. évf., 106. sz.), 2004. 05. 07., 12.

⁷⁴ Kontsek József Sándor beruházó halotti anyakönyvi kivonata. Esztergom, 1962. 07. 17.

Sántha István Károly ügyvéddel (1892–1928),⁷⁶ majd 1930-ban hozzáment második férjéhez, czécezi Kovács Dánielhez (1894–1956),⁷⁷ két gyermekük: Irén és György.

Ahogy a fűszerkereskedése először a Kossuth utca 11., majd a Kossuth utca 15. számú házakban működött, úgy Kontsek Géza és családja is ezekben a házakban élt az évtizedek alatt. Azonban volt egy másik házuk is a Kossuth utca 45. szám alatt, ahol szintén lakott a család. Az 1910-ben⁷⁸ és az 1940-ben⁷⁹ készült címtárak szerint a Kossuth utca 45. számú ház tulajdonosai Kontsek Géza és Jánossy Vilma voltak, természetesen 1940-ben a Kossuth utca 15. számú ház is az ő tulajdonuk volt. A Kossuth utca 45. számú ház egy földszintes, zártos polgárház volt, amelyet 1970-ben bontottak el, ma a kiskörút Klaipea utca szaka-sza megy keresztül a helyén.

Jánossy Vilmát halálakor, 1943-ban Kossuth utca 45. szám alatti lakosként jegyezték. Kontsek Géza 1953. november 25-én halt meg Kossuth utca 15. szám alatti lakosként.⁸⁰

A Kontsek család iratai között megtalálható egy 1918. július 31-én kelt adásvételi szerződés, amely szerint Latinovits Mihály és neje, Markos Annától Kontsek Géza és neje, Jánossy Vilma megvásárolta a Komlóssy út 12. (ma 20.) számú ingatlant. Továbbá a telken Kontsek Géza által építendő ház pincszinti és földszinti alaprajza, illetve egy helyszínrajz is fennmaradt, viszont a tervrajzokon nincs sem keltezés, sem aláírás.⁸¹ A Kontsek-villa ma is megvan, és helyi védelem alatt áll.⁸²

A Kossuth utca 15. számú Kontsek-ház története 1913-tól fonódott össze a Kontsek fűszer- és magkereskedés történetével.

Rothschnek V. Emil csodálatra méltó értékmegőrző szemlélete ellenére a lányai, dr. Varga Emilné Rothschnek Olga és Bodnár Gézané Rothschnek Róza az édesanyjuk halálának évében, 1911. szeptember 26-án kelt szerződés szerint Lévay Gyulát bízták meg a ház eladásával. Az 1912. január 18-án kelt ideiglenes

⁷⁵ Kovács Dánielné Kontsek Irén gyászjelentése.

<https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/168386#> Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁷⁶ Dr. Rusz Sántha István Károly és dvoreci Kontsek Irén Margit házassági anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1926. 06. 19.; Dr. Sántha István halotti anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1928. 04. 03.

⁷⁷ Kovács Dániel és dvoreci Kontsek Irén Margit házassági anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1930. 06. 12.; Kovács Dániel halotti anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1956. 04. 11.

⁷⁸ Debreczen Szabad Királyi Város Belsőségének Házjegyzéke. 1910. Debrecen: Debreczen Szabad Királyi Város Könyvnyomda Vállalata, 1910., 498.

⁷⁹ Debreczen Címtára. 1940. Debrecen: Debreceni Kereskedő Társulat, 1940., 519.

⁸⁰ Kontsek Géza halotti anyakönyvi kivonata. Debrecen, 1953. 11. 25.

⁸¹ HU MNL HBML XIII. 50.

⁸² Lásd még: Nyul Imre: A debreceni Sestakert. Debrecen, 2018., 65.

adásvételi szerződés után, az 1913. május 29-én kelt adásvételi szerződés alapján Kontsek Géza és neje, Jánossy Vilma 240000 koronáért vették meg a Kossuth utca 15. házat a Rothschnek örökösöktől.⁸³

A Tanácsi Mutatókönyvek szerint Kontsek Géza 1913-ban kért építési engedélyt a Kossuth utca 15. számú ingatlanon,⁸⁴ ahol 1914-ben kérvényezte új épületének felülvizsgálását.⁸⁵ Sajnos az eredeti iratok vagy tervrajzok már nincsenek meg. Azonban az építkezéshez kapcsolódva találtam egy iratot, ami érdekes adalék az építkezéshez, illetve igazolja a Tanácsi Mutatókönyvekben szereplő adatokat. *„Tekintetes Rendőrfőkapitányi hivatal! Kossuth u. 15. számú házam építkezése, az építési munkálatokat felvállalt Építési és Lemezárugyár Rt. időközben csődbe jutása miatt, a befejezésben késedelmet szenvedett. Emiatt aztán az épület elé ideiglenesen elhelyezett árubódében levő sütemény árusítónő sem tudott az előírt időben a részére épített kis üzletbe beköltözni. Amennyiben ez a kis üzlet folyó hó 10.ig feltétlenül átadható állapotba fog jönni, tisztelettel felkérem a tekintetes Rendőrfőkapitányi hivatalt, hogy ezen árubódének e hó 10.ig a ház előtt lételét még megengedni kegyeskedjék. Debreczen, 1913. november 3. Teljes tisztelettel: Kontsek Géza.”*⁸⁶ Az idézett kérvény mellett az azt igazoló rendőrfőkapitány-helyettesi jelentés, illetve az azt megengedő határozat is elérhető.⁸⁷

Tehát Kontsek Géza 1913–1914-ben építtette a Kossuth utca 15. számú házat. A fűszerüzlete 1914-től működött a Kossuth utca 15. számú házban. Mivel az építkezésről iratok nem maradtak fenn, ezért felmerül a kérdés, hogy Kontsek Géza átalakította a meglévő házat, hasonlóan Rothschnek V. Emil 1890-es építkezéséhez, vagy pedig teljesen elbontotta a régit és egy egészen új házat építtett. Természetesen az utcafronti homlokzatot 1913–14-ben teljesen átépítették. A korabeli fényképeken tanulmányozható a Kontsek Géza által épített homlokzat. A földszinten a teljes szintet átfogó, egységes portált alakítottak ki. Az emelet közepén a homlokzat síkjából erősen kiugró rizalitszerű kiemelés volt félköríves záródású díszes oromzattal. A középső kiugró részen az utcára egy háromszárnyú ablak nézett, a két oldalán pedig egy-egy keskeny ablak. A két szélső homlokzati sávban két-két kétszárnyú ablak volt. Az emeleti geometrikus vakolatarchitektúra szecessziós hatású.

⁸³ HU MNL HBML XIII. 29. 1–4. d.

⁸⁴ HU MNL HBML IV.B. 1405/b. 680. k., iktatókönyvi számok: 7723, 11704, 11877 (építkezés), 20270, 21392 (árubódé)

⁸⁵ HU MNL HBML IV.B. 1405/b. 682. k., iktatókönyvi szám: 9927

⁸⁶ HU MNL HBML IV.B. 1405/b. 224. d.

⁸⁷ HU MNL HBML IV.B. 1405/b. 224. d., 1913/21392., 1913/21785.

Az 1944. november 19-én készült felvételen a második világháború pusztítása során megsemmisült Kossuth utca 15. számú ház látható⁸⁸

Az 1947-ben készült felvételen már az újjáépített ház látható az egyszerűsített új homlokzatával⁸⁹

1924-ben Kontsek Géza fűszerkereskedését megvette a Kontsek Géza kereskedelmi részvénytársaság. „A vállalat tárgya a fűszer, gyarmat és rövidáru, valamint ezekkel kapcsolatban, vagy vonatkozásban álló mindennemű kereskedelmi vállalkozások és üzletek létesítése és saját, vagy bizományi számlára való folytatása. Üzletkörébe tartozik: a) A Kontsek Géza debreceni bejegyzett cégtől átvett Kossuth utca 15. sz. alatti üzlet további fenntartása és fejlesztése, b) Fűszer-, gyarmatrövidáru, vegyipari cikkek, csemegeneműek, bor, és olajtermékek, ásványvizek, italneműek, papírneműek, zsinetek, piperecikkek, valamint az ezekkel rokontermészetű mindennemű egyéb cikkeknek saját számlára, vagy bizományban leendő vétele és eladása. (...)”⁹⁰ A 600 millió korona alaptőkéjű részvénytársaságot Kontsek Géza, Ungár Jenő, Kontsek László és Kontsek Sándor igazgatósági tagok alapították.

A második világháborúban, az 1944-es bombázások során Debrecen súlyos károkat szenvedett. Sajnos a Kossuth utca 15. számú Kontsek-ház is a pusztítás áldozatává vált. A romba dőlt házról több korabeli felvétel is fennmaradt.⁹¹ Az

⁸⁸ Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum – Budapest.

https://mandadb.hu/tetel/8208/Kontsek_Geza_fuszer_es_csemegeuzletenek_romos_utcai_frontja_1944 Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁸⁹ Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum – Budapest.

https://mandadb.hu/tetel/8196/Kontsek_Geza_Fuszer_es_csemegeuzlete_Debrecen_1947_uzlete Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁹⁰ Központi Értesítő (XLIX. évf., 41. sz.), 1924. 10. 09., 1374.

⁹¹

https://mandadb.hu/tetel/8208/Kontsek_Geza_fuszer_es_csemegeuzletenek_romos_utcai_frontja_1944

https://mandadb.hu/tetel/8209/Kontsek_Geza_fuszer_es_csemegeuzletenek_romos_udvara_1944

utcafronton a homlokzat a szobákkal együtt teljesen megsemmisült, illetve a teljes fedélszék és emeleti födém is leégett. Az udvar felőli falakból maradtak meg nagyobb részek. Például egy szép mementó is megmaradt az eredeti Kontsek-házból. Az udvar felől az emeleti erkély kovácsoltvas korlátja az eredeti helyén maradt meg, amit a bombázás előtt készült családi felvételeken egyértelműen be tudunk azonosítani. Illetve a lépcsőházban található szecessziós kovácsoltvas lépcsőkorlátot is minden bizonnyal az eredeti házból őrizték meg.

A ma látható helyi védett ház egyszerűsített, puritán arculata az 1947-ben elkészült újjáépítés eredménye. Gyakorlatilag mai napig változatlan a homlokzat kialakítása a földszinti portálokkal és az emeleti 2+3+2 csoportosítású ablakokkal.

1949-ben Kontsek Gézától elvették a vagyonát, az üzletet államosították. „A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a 6.175 – (15) – 560/1949. Korm. számú rendelet 1. §-ában biztosított joga alapján a Kontsek Géza debreceni fűszer- és magkereskedő Kft. cég felszámolását elrendelte és felszámolóul a Fűszerértékesítő Nemzeti Vállalatot jelölte ki.”⁹²

Egy család, egy ház és egy kereskedés története kivételes szálakkal fonódott össze az évszázadok során, amely krónika még ma is íródik. A história folytatását a XX. század közepétől pedig már személyesen dr. Tornai István, Kontsek Géza dédunokája meséli el a bevezetőben hivatkozott filmben.

https://mandadb.hu/tetel/160634/Kontsek_fuszeruzlet_Debrecen_1944

https://mandadb.hu/tetel/160463/Kontsek_fuszeruzlet_Debrecen_1944

https://mandadb.hu/tetel/160588/Kontsek_fuszeruzlet_Debrecen_1944 Letöltés időpontja: 2023. 08. 21.

⁹² Magyar Közlöny (55. sz.), 1949. 03. 11., 2. Lásd még: Tiszántúli Néplap (VI. évf. 60. sz.), 1949. 03. 12., 5.